

TÜRKİYE'DE İNSAN HAKLARI VE İHTİYAÇLAR

Dr. Öğr. Üyesi Aysel TEKGÖZ

İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet İlişkisi

- *insan hakları, kolektif sorumluluk ve farklılıklara saygı*” ilkelerinin mesleğin temelinde yer alır.
- Etik bir sorumluluk olarak tanımlanır.
- Yerelin bilgisinin, özgürleştirme, güçlenme ve sosyal bütünleşme gibi kavramların öne çıkmasıyla, sosyal hizmet bilgi ve uygulamasında insan haklarının yeri daha da sağlamlaşmış ve ayrılmaz bir parça haline gelmiştir.

Healy 3 alanda ilişki kuruyor:

1. Birleřmiř Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve resmi doktrinler sosyal hizmetin temelleriyle örtüşmektedir sosyal hizmetin var oluş sebeplerinden biri insan haklarıdır.
 2. Sosyal hizmetin öncüleri olan Jane Addams, Alice Salomon, Edith Abbott gibi isimler birer insan hakları savunucusu ve lideridir. Oy hakkında ırkçılığa, kız çocuklarının eğitim görmesinden göçmen eğitimi ve barış çalışmalarına kadar çeşitli konularda çalışmalarda ve eylemlerde bulunmuşlardır.
- Örneğın Jane Addams, barış, kendi kaderini tayin, çevre hakları gibi üçüncü kuşak haklar konusunda çeşitli dernek ve kuruluşların örgütlenmesine yardım ederek öncü çalışmalara imza atmıştır.

- 3. sosyal hizmetin, sürekli olarak ayrımcı, güçsüzleştirici, savaş yanlısı uygulamaların karşısında olması ve daha iyi şartlar için mücadele ediyor olmasıdır.

«yetişmiş ve yetişen tüm sosyal hizmet uzmanları birer insan hakkı savunucusudur. «

Ayrıştırıcı, bağımlı kılıcı, tutsaklaştıran ve gelişimden uzak olan her şeyin karşısındadır.

- insan haklarının sosyal hizmet için, dezavantajlılığın belirlenmesinde ve makro seviyedeki müdahalelerin şekillenmesinde gereklidir.
- İnsan haklarına dayalı bir uygulama, klinik uygulamada olduğu gibi bireysel patolojiyi reddederek; bireysel sorunların yapısal bir çerçeveden kaynaklandığını ve sosyo-politik bir arka planı olduğunun kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır.

İNSAN HAKLARININ ÇIKIŞ DÜŞÜNCELERİ VE İHTİYAÇLAR

- İnsan haklarının çıkış noktalarını ve temelleri:
 1. Doğal Haklar
 2. İhtiyaçtan doğan haklar

- İhtiyaç üzerinden hak tanımlamak.
- Neye ihtiyacımız var?

- Farklı hane halkı nüfusu olan aileler, farklı tipte üretilmiş evlerde yaşamak isteyecektir.
- Kalabalık aileler daha çok odalı evlere ihtiyaç duymaktadır.
- Ancak, bir afet sonrası yapılan toplu konutlarda, bu durum göz ardı edilerek tek tip konutlar üretilerek insanların konut ihtiyacı giderilmeye çalışılır.
- İhtiyaçlar nasıl belirlenir?

MASLOW

Kendini Gerçekleştirme

Erdemli,
yaratıcı,
içten,
problem çözücü,
önyargısız,
hakikati kabul eder olmak

Saygınlık

Özsaygı, özgüven, başarı,
başkalarına saygı duymak,
başkaları tarafından saygı duyulmak

Sevgi/Ait olma

Arkadaşlık, aile, cinsel mahremiyet

Güvenlik

Beden, iş, kaynak, ahlak, aile, sağlık ve mülkiyet güvenliği

Fizyolojik

nefes alma, yemek, su, boşaltım, cinsellik, uyku, sağlıklı metabolizma

Maslow (1954)'e eleştiriler

- İhtiyaçlar hiyerarşik olarak ele alınamaz.
- İhtiyacı bireysel olarak ele almıştır. Sosyal, kültürel ve politik boyutlarını göz ardı etmiştir.
- İhtiyaçların nasıl karşılanacaklarına ilişkin mekanizmaları, sosyal destek sistemlerini ele almamıştır.
- Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulluk koşulları açısından bu ülkelerin toplumsal koşullarıyla uymamaktadır.

Max-Neef: “İnsani İhtiyaçlar ve Giderilmesi Matrisi”

1. Yaşamı Sürdürme ihtiyacı: Yaşama, barınma, gelir elde etme, sağlık, dinlenme gibi haklar yoluyla tanımlanmıştır. İnsanın yaşamını sürdürmesi için gerekli hakları ifade etmektedir.

2. Koruma ihtiyacı: Bakım, sosyal güvence, işbirliği, yardım, sağlık sistemi, uyumlanabilme, planlama gibi hakları içermektedir.

3. Sevgi - Duygulanım ihtiyacı: Saygı, sevgi, hassasiyet, arkadaşlık ilişkileri, aile ve doğa ile ilişki kurma, paylaşmak, kişisel alan ve mahremiyet gibi hakları içerir. Paylaşmak, duyguları ifade etmek ve ilgilenmeyi tanımlamaktadır.

4. Kavrama - anlama ihtiyacı: “Doğru bilgiye erişebilmek ve eğitim hakkı” olarak da tanımlanabilecek bu ihtiyaç eğitim, edebiyat, eğitim kurumları, araştırma, eleştirel düşünce gibi hakları içermektedir.

5. Boş zaman ihtiyacı: Eğlenme ve boş zaman değerlendirme haklarını ifade eden bu ihtiyaçlar, oyun, merak, hayal etme gibi hakları içermektedir. Hatırlamak, eğlenmek, boş zamanı nitelikli değerlendirmekle tanımlanmaktadır.

6. Katılım ihtiyacı: Açıklık, sorumluluklar ve görevler, fikir beyan etme, özgürce düşünceleri dile getirme gibi hakları ve durumları içermektedir. Birlikte düşünmek, iş birliği yapmak, farklı düşünmek gibi durumları ifade eder.

7. Yaratıcılık ihtiyacı: Bu ihtiyacın içinde özerk davranabilme, hayal etme, girişim, kapasite, yetenek gibi durumları içermektedir. İcat etme, tasarlama, düzenleme gibi haklarla tanımlanmaktadır.

8. Kimlik ihtiyacı: Ait olma duygusunu, öz saygı, dil, inanış, kültür, toplumsal normlar, gelenek ve ananeler gibi hakları içermektedir. Kendini tanımayı, gelişmeyi ve ifade etmeyi tanımlamaktadır.

9. Özgürlük ihtiyacı: Otonomi, öz saygı, açık fikirlik, eşit haklar gibi hakları içermektedir. Farklı düşünmek, seçim yapabilmek, risk almak, güçlenmek gibi kavramlarla ifade edilebilir.

HAK TEMELLİ UYGULAMALAR VE GELİŞİMİ

Vatandaşlık Üzerine 3 Ayrı Görüş:

1. Vatandaşlık, önce milli kimlik ve ulusallık üzerinden tanımlanmıştır. Ulus devlet ve birey arasındaki ilişkinin ulusal kimlik üzerinden anlaşılması gerektiğini belirtilir.

- her birey ulus devletin bir parçasıdır.

2. vatandaşlığın kimlik kartları, pasaportlar gibi kişisel belgeler üzerinden tanımlanması gerekir.

3. vatandaşlığın sivil, politik ve sosyal hakları içerdiğini ifade eder. Marshall'a göre, bir vatandaşın haklarına erişmesi, tüm haklarını kullanabilmesi için ön koşuldur. Bazı hakları ihlal edildiğinde, birey tüm haklarını kullanamamaktadır.

- Sosyal hizmet, hak temelli bir uygulama olarak ortaya çıkmamıştır. İnsan hakları temelli yaklaşımı sosyal hizmet uygulamalarının odağına almak ise müracaatçıların haklara sahip olan bireyler olduğunu kabul etmek ve müracaatçının yaşamını etkileyen yapısal eşitsizliklere karşı mücadele etmek anlamına gelmektedir.
- bireysel bir bakışın ötesinde, çevresini ve sosyopolitik bakışın da dahil edilerek değerlendirilmesi anlamına gelmektedir.
- Müracaatçı, hak temelli uygulamalarda sosyal adaletin sağlanmasında bir özne konumuna gelmektedir.

- Gude, “hak” söyleminin, güçlülerden izin almak yerine kendilerine ait olanı talep eden insan faillerinin bir söylemi olduğunu belirtmektedir.
- Burada hareket edilen ilke hayırseverlik değil, bireyin onurudur.
- İnsanlar, insan oldukları için, insanlık temelinde hayatını idame ettirmek için gerekli hizmet ve ürünlere (yiyecek, eğitim, sağlık, barınma gibi) erişebilmelidirler.

- Hak temelli uygulamalarda bulunan sosyal hizmet uzmanı, müracaatçıların hak sahibi olduğunu bilmeli,
- hakların ihlal edilmesi durumunda incinebilir bir konuma geleceğinin bilincinde olmalıdır.
- Yaş ayrımcılığı, cinsiyet temelli ayrımcılık, cinsel yönelim temelli ayrımcılık gibi eşitsizliklerin insan haklarının ihlaline sebep olabileceğinin ve hak kayıplarına yol açtığına farkına varmalıdır.
- İnsan haklarının farkında olan ve hak temelli uygulama gerçekleştiren sosyal hizmet uzmanı, insan onurunu ve ayrımcılıkların yol açtığı sosyal sorunları ön plana alarak sosyal değişimi, sosyal adaleti ve güçlenmeyi temel alan sosyal hizmet uygulamalarını gerçekleştirmek için çalışmalıdır.

VAKA ÖRNEKLERİ

- Elektrik, su bağlantısı olup üstyapısı olmayan, belediye tarafından hizmet götürülmeyen bir gecekondu mahallesi düşünelim. Bu mahallede yaşayan binlerce insan, elektrik ve su için vergi ödemekte; ancak çoğu hizmetlerden yararlanamamaktadır.

İnsanların temiz suya erişim, sosyal hizmetlerden yararlanma, barınma hakları ve ihtiyaçlarını belirlemeye ve hak temelli uygulamalar sunmaya çalışan mesleki çalışmalar.